

УДК 327:81'42

Сніговська О. В.

к. пед. н., доцент,
кафедра міжнародних відносин,
ОНУ імені І. І. Мечникова,
к. 32, Французький бул., 24/26, м. Одеса, 65058, Україна
E-mail: snigovska@ukr.net
ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0003-3516-9706>
DOI: <http://dx.doi.org/10.18524/2707-5206.2022.35.259387>

Малахиті А. В.

старший викладач,
кафедра міжнародних відносин,
ОНУ імені І. І. Мечникова,
к. 32, Французький бул., 24/26, м. Одеса, 65058, Україна
E-mail: a.malakhiti@onu.edu.ua
ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0001-9662-2629>
DOI: <http://dx.doi.org/10.18524/2707-5206.2022.35.259387>

**ПОЛІТИЧНА КАРИКАТУРА ЯК ВИД КРЕОЛІЗОВАНОГО ТЕКСТУ
В КОНТЕКСТІ КРИЗИ УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИХ ВІДНОСИН
(НА МАТЕРІАЛІ ГРЕЦЬКОЇ ПРЕСИ)**

Послугуючись науковими працями у галузі теорії креолізованого тексту, автори роблять спробу проаналізувати специфічні риси політичної карикатури в грецькому мас-медійному дискурсі, а також виявити роль взаємозв'язку вербального та невербального компонентів креолізованих текстів політичної карикатури в умовах гібридної війни. Матеріалом представленої роботи послужив дослідницький корпус зі 162 політичних карикатур на національних і світових політичних лідерів та міжнародні події в контексті кризи українсько-російських відносин. Ілюстрації були відібрані з грецьких ЗМІ, зокрема газет, журналів, соціальних мереж, тематичних блогів і сайтів. Предметом дослідження у цій роботі виступили структурні, лексико-семантичні, графічні та історико-культурні характеристики креолізованого тексту політичної карикатури грецькою і англійською мовами. Задля досягнення поставленої мети авторами статті були вирішені такі завдання: 1) дати визначення поняттю «креолізований текст» і навести синонімічні дефініції; 2) визначити характерні ознаки політичної карикатури як жанру / виду креолізованого тексту у політичному, мас-медійному і художньому дискурсах; 3) проаналізувати та описати взаємозв'язок структурних компонентів креолізованого тексту політичної карикатури; 4) виявити поширені стилістичні прийоми політичної карикатури і навести приклади. Проведений аналіз робіт показав, що реальний світ в інформаційному просторі транслюється крізь призму метафори, іронії, антитези, анімалізації, персоніфікації, метонімії та синекдохи. У роботі виділено провідні антропоморфні і зооморфні образи відомих політичних лідерів, а також стратегії та тактики їх формування з точки зору когнітивної метафори. Поширеними тактиками в політичних карикатурах визначені тактика «навіщування» ярликів, тактика зневажливо-іронічного применшення будь-яких переваг

мішені (сили, значущості, якості, масштабності тощо) і тактика перебільшення її недоліків.

Ключові слова: карикатура, креолізований / полікодовий текст, вербальні та невербальні компоненти, політична метафора, алюзія, образ політичного лідера, гібридна війна.

Постановка проблеми

Формування громадської думки та висвітлення політичних подій, як усередині країни, так і за її межами, є важливим завданням, що стоїть перед засобами масової інформації. Преса, Інтернет, телебачення і радіо стають активними майданчиками для учасників політичної дискусії. Неформальна політична комунікація і такі її форми, як анекдоти, пародії, графіті та карикатури, безсумнівно відіграють помітну роль у процесі сприйняття та розуміння того, що відбувається в політиці, допомагаючи орієнтуватися у різноманітті політичних процесів та явищ, формувати ставлення до них, впливаючи тим самим на поведінку людей у політиці.

Одним із яскравих способів надання інформації у політичному і масмедійному дискурсі вважається креолізований текст політичної карикатури, оскільки вона вбачається універсальним інструментом діалогу між владою та суспільством, відображенням і реакцією соціуму на міжнародні політичні події та персони національного і світового рівня в умовах воєнних реалій. Нерідко політична карикатура стає головним індикатором сучасних політичних змін, точно позначаючи вектори розвитку країни та суспільства. Тож, політична карикатура є символічним дзеркалом сучасних гібридних воєн, що чуйно реагує на зміни в суспільстві, будучи «джерелом даних про взаємини між людьми, політичними подіями та владою» (Budaev & Chudupov, 2006, p. 132). Система образів у політичній карикатурі стає певною інтерпретацією історичних подій, яка безперечно несе на собі відбиток національної колективної свідомості. А відтак, політична карикатура є безцінним джерелом для аналізу інформації про сьогоденне і минуле, внутрішнім сховищем суспільної свідомості.

Аналіз попередніх досліджень

Інтерес до вивчення зв'язку вербального та невербального компонентів у мові призвів до появи значної кількості досліджень, присвячених вивченню креолізованого тексту, який став предметом пильної уваги багатьох дослідників, серед яких як українські, так і зарубіжні науковці: Є. Анісімова (1996), Р. Барт (1989), І. Біляков (2009), Л. Большіянова (1987), Т. Волковічер (2017), О. Вороніна (2009), М. Ворошилова (2013), З. Гетьман (2006), Є. Дзюба і Ю. Ткаченко (2017), Є. Дьякова (2011), Г. Ейгер і Л. Юхт (1974), Н. Єрмакова (2014), О. Завадська (2016), О. Корда (2013), Т. Кузнецова (2012), Є. Россінська і Є. Галяшина (2017), Л. Соболівська (2009), А. Сонін (2005), Ю. Сорокін (1990), О. Сподарець (2011, 2015), А. Томчаковський (2009), М. Федосюк (2011), Є. Шустрова (2013, 2014), Р. Якобсон (1985) та ін. Під *креолізованим текстом* автори розуміють такий текст, структура якого складається з

двох тісно пов'язаних та взаємозумовлених негомогенних частин: 1) вербальної, представленої на мовному рівні, та 2) невербальної, тобто такої, що належить до інших знакових систем, найчастіше у вигляді зображення та / або звуку.

На позначення креолізованого тексту в науковій літературі авторами статті зафіксовано багато різних *дефініцій*, як-от: ди- / полікодовий, семіотично ускладнений, семантично збагачений, гетерогенний, синкретичний, контамінований, гібридний, відеовербальний, мультимодальний, мультикомунікативний текст; лінгвовізуальний, ізовербальний комплекс або ізоверб. Невербальна складова креолізованого тексту має такі синонімічні визначення, як іконічний, візуальний, образотворчий, паралінгвістичний компонент. Зауважимо, що найпоширенішим і загальноживаним терміном є саме «креолізований текст», уведений Ю. Сорокіним і Є. Тарасовим на позначення текстів, «фактура яких складається з двох негомогенних частин (вербальної (мовленнєвої) та невербальної (належної до інших знакових систем)» (Sorokin & Tarasov, 1990, p. 182). Натомість, поняття «полікодового тексту» було вперше запропоновано у 1974 р. Г. Ейгером і В. Юхтом. На їхню думку, «до полікодових текстів у широкому семіотичному сенсі мають бути віднесені випадки поєднання природного мовного коду з кодом будь-якої іншої семіотичної системи (зображення, музики тощо)» (Eiher & Yukht, 1974, p. 107).

Креолізовані тексти поділяють на тексти з частковою і повною креолізацією. Під «*креолізацією*» ми розуміємо комбінування засобів різних семіотичних систем у комплексі, що відповідає умовам текстуальності. У текстах із частковою креолізацією вербальні та ілюстровані компоненти вступають в автосемантичні стосунки, де мовна частина є порівняно автономною, а образотворчі елементи є факультативними. Таке поєднання компонентів часто спостерігається в газетних, науково-популярних та художніх текстах. Абсолютне злиття компонентів фіксується в текстах із повною креолізацією, де між вербальним та іконічним компонентами встановлюються синсемантичні стосунки. Тож, вербальний текст залежить від образотворчого ряду, де зображення виступає обов'язковим елементом тексту. Іконічний компонент тексту може бути малюнком, ілюстрацією, фотографією, символічним зображенням, схемою, таблицею, формулою. Така кореляція часто спостерігається на карикатурах, плакатах, в коміксах, оголошеннях, рекламі, а також у наукових і науково-технічних текстах.

Одним із видів креолізованого тексту, що поєднує у собі вербальні та невербальні компоненти, є *політична карикатура*. Жанр політичної карикатури в різних аспектах розглядався такими дослідниками, як-от: Є. Артёмова (2002), А. Баранов (1991), Є. Будаєв і А. Чудінов (2006), О. Гела (2019), К. Золотарьова (2020), М. Івасишин (2018), Р. Куцик (2017), О. Маєвський (2016), Є. Садуов (2013), Є. Середіна (2012), О. Сидоренко (2019), М. Філатова (2016), Є. Шустрова (2012, 2013, 2014, 2015) та ін. Вчені зазначають, що політична карикатура може як відображати громадську думку, так і змінювати переконання адресатів щодо конкретних соціально-політич-

них питань; містити в собі певну точку зору автора на політиків та / або стан справ. У широкому розумінні політична карикатура трактується як «зображення, в якому свідомо створюється комічний ефект, де художник поєднує дійсність і фантастику, перебільшує, акцентуючи увагу на специфічних рисах людей і використовуючи несподівані порівняння. У вужчому розумінні карикатура — це особливий жанр образотворчого мистецтва (як правило, графіки), який є головною формою образотворчої сатири і володіє чіткою ідейною соціально-критичною спрямованістю» (Seredina, 2012, р. 606).

Метою дослідження є опис та аналіз специфічних рис політичної карикатури в грецькому медіадискурсі, а також виявлення ролі та взаємозв'язку вербального та невербального компонентів креолізованих текстів політичної карикатури в умовах гібридної війни.

Матеріалом дослідження в представленій роботі послужив корпус політичних карикатур на національних і світових політичних лідерів та міжнародні події в контексті кризи українсько-російських відносин. Обсяг досліджуваного матеріалу — 162 одиниці креолізованого тексту політичної карикатури з текстовою складовою грецькою або англійською мовами. Роботи були відібрані з грецьких ЗМІ (газет і журналів), соціальних мереж, тематичних блогів і сайтів.

Методологічною основою дослідження слугує положення про те, що політична карикатура є креолізованим текстом, що зумовлює її аналіз як нерозривної єдності іконічного та вербального компонентів.

Виклад основного матеріалу

У центрі уваги дослідників, які вивчають політичний і мас-медійний дискурси, нерідко опиняються такі жанрові різновиди креолізованих текстів, як агітаційна листівка, політичний плакат, ілюстративний матеріал публіцистичних політтекстів і політична карикатура.

Витоки карикатури сягають ще античної культури. Натомість розквіт політичної карикатури як жанру пов'язують із періодами великих суспільних конфліктів, зокрема з епохами найбільшої активності народних мас. Наразі жанр політичної карикатури знаходиться на перетині політичного, мас-медійного і художнього типів дискурсу. Політична карикатура належить також і до сміхового (комічного / гумористичного) дискурсу.

Графічним втіленням жанру політичної карикатури є портретні зображення відомих політичних діячів, а також алюзія і квазіалюзія на події, що відбуваються на політичній арені; *вербальним* — точна цитата і квазіцитата. Аналіз політичних карикатур у грецьких мас-медіа показує, що креолізовані тексти не поступаються вербальним художнім творам із точки зору використання в них різноманітних стилістичних прийомів. Так, реальний світ в інформаційному просторі транслюється крізь призму метафори, іронії, антитези, анімалізації, персоніфікації, метонімії та синекдохи. У ході цього процесу події навколишньої дійсності набувають вербального вираження, концептуалізуються і категоризуються, стаючи частиною мовної картини світу. Будучи креолізованим текстом, політична карикатура

впливає на аудиторію через засоби інформації. Тож, визначимо політичну карикатуру як особливий візуально-лінгвістичний феномен із наявним політичним текстом, у якому іконічний і мовленнєвий компоненти утворюють візуально-сміслову підґрунтя, що функціонує як єдине ціле, маючи комунікативну ціленастанову і забезпечуючи комплексний прагматичний вплив на адресатів.

Одним із поширених стилістичних прийомів у політичній карикатурі є алюзія та її різновид — квазіалюзія, які уживаються для відсилання до різноманітних прецедентних феноменів політичного та неполітичного характеру. Залежно від характеру джерела, до якого звертаються автори політичних карикатур, зустрічаються такі алюзії та квазіалюзії: міфологічні, біблійні, історичні, літературні, побутові, на кінофільми, мультфільми, рекламні ролики, телепередачі тощо.

Щодо класифікації образотворчих символів, які використовуються в сучасній грецькій карикатурі, насамперед виділяються так звані «гомерівська» й «езопівська» групи, де люди і тварини наділені схожими властивостями не лише зовнішнього вигляду, але й характеру та інтелекту. Не можемо погодитися з твердженням А. Дмитрієва (Dmitriev, 1996), який вважав, що класична «міфічна група», в якій прообразами є персонажі Стародавньої Греції і Риму, поступово виходить із уживання, тоді як популярності набуває «середньовічна» група, зокрема лицарі, блазні, царі / королі тощо. Тож, греки були і залишаються адептами давньогрецьких міфологічних образів і сюжетів.

Зокрема карикатура «Грецькі найманці в Україні?» (рис. 1) оповідає нам про участь греків у війні в Україні. Як зазначає печатний орган КПП «Різоспастис» (Greek Mercenaries, 2022), «компанії, що спеціалізуються на «охороні кораблів» від «терористів» і піратів, вербують людей із Греції, щоб відправити їх як найманців на український фронт. Це здебільшого колишні спецназівці та інші військовослужбовці, які гарно зарекомендували себе в операціях НАТО. Переправляють їх в Україну через Польщу під прикриттям Червоного Хреста, представляючи як персонал для перевезення ліків та продуктів харчування. Що про все це знає влада? Чи знає вона про вербування найманців із нашої країни, і якщо так, то що вона робить щодо цього небезпечного розвитку подій?»

За задумом автора карикатури Паноса Марангоса (рис. 2), заплутану справу, складне проблемне питання постачання природного газу, через яке постраждала саме Україна, НАТО і Росія намагаються вирішити у радикальний спосіб, «розрубивши гордіїв вузол». Адже, згідно з давньогрецькою міфологією, оракул провістив фригійцям, що вони задля припинення міжусобних сутичок мають обрати царем того, хто першим зустрінеється їм із возом на шляху до храму Зевса. Ним став землероб Гордій, який посівши трон, встановив віз у храмі Зевса, прив'язавши його ярмо надзвичайно складним вузлом. За пророцтвом оракула, той, хто розплутає вузол, мав би стати володарем Малої Азії. Із плином часу ніхто так і не зміг цього зробити, окрім Олександра Македонського, який, прибувши до міста, просто розрубив вузла мечем.

Рис. 1. «Грецькі найманці в Україні?», газета «Ріzosпaстic». — (Лавров) Оберіть правильний... — (Сі Цзінпін) бік! історії — (Греки) Сирени? — ...війни!

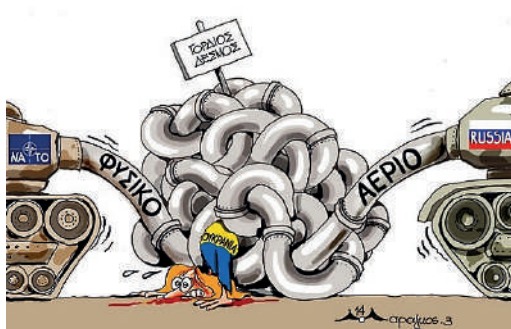

Рис. 2. Автор карикатури «Гордіїв вузол» Панос Марангос

В основу карикатури на рис. 3 покладено фразеологізм «крокодилячі сльози», який у наші дні означає нещирі емоції або лицемірний плач задля вдавання співчуття. Проте, ще на початку нашої ери давньогрецький письменник, історик і філософ-мораліст Плутарх (45–120 рр. н. е.) порівнював поведінку вбивць, які вдавали, що слізно каються у злочині, зі звичаєм крокодилів, які начебто ллють сльози під час пожирання своєї здобичі.

Надихнувшись іншим відомим сюжетом, карикатурист Костас Митропулос показує, що вільна Україна є Ахіллесовою п'ятою — слабким місцем Володимира Путіна (рис. 4). Так, за давньогрецькою легендою, морська богиня Фетіда бажала зробити свого сина Ахілл(ес)а безсмертним і невразливим для зброї. Купаючи його у водах священної річки Стікс, вона тримала дитину за п'яту, яка і залишилася незахищеною, оскільки її не торкнулася вода. Ахілл(ес) виріс і став непереможним воїном. Однак в одному з боїв стріла, спрямована рукою бога Аполлона, вразила його в п'яту і герой загинув.

Рис. 3. «Крокодилячі сльози» США і ЄС — (США — НАТО) Через все те, що відбувається в Україні, мені хочеться плакати. — (ЄС) Плач, нас знімає телебачення

Рис. 4. Квазіалюзія на давньогрецьку легенду про Ахіллесову п'яту. Метонімія: Наступив на неї (Україну)!

Як зазначається у статті «Війна в Україні. Карикатури щодо російського вторгнення» (Mountoufaris, 2022), автор Марко Де Анджеліс зображує нерівну боротьбу українців — крихітних вояків у середньовічних обладунках проти російського озброєного гіганта. На карикатурі (рис. 5) український боєць пробиває мечем підошву гігантського російського солдата, який готується наступити на нього на тлі руїн і смерті. Проте, як відомо, результат битви або всієї війни не завжди визначається кількістю або фізичною перевагою. Так само станеться і у протистоянні маленького воїна Київської Русі, який немов старозавітний юнак Давид (майбутній цар Юдеї), вступив у переможний поєдинок із сучасно озброєним велетнем росіянином-філістимлянином Голятом.

Рис. 5. Квазіалюзія на сюжет про Давида і Голята. Тактика зневажливо-іронічного применшення переваг української армії. Прийом антитези

Рис. 6. Карикатура Христоса Папанікоса для «ΕΛΛΑΔΑ 24». Використання прийомів квазіалюзії та гіперболізації

На рис. 6 Володимир Путін сатирично порівнюється з імператором Франції Наполеоном Бонапартом, про що свідчить схожість композиції карикатури з його портретом пензля французького живописця Жака-Луї Давида, який зобразив генерала в авангарді Італійської армії під час травневого переходу 1800 р. через альпійський перевал Сен-Бернар. Відповідно, автор карикатури вдався до явного натяку на наполеонівські плани очільника Кремля, певні його невдачі, введення жорстких санкцій, зокрема відключення РФ від SWIFT.

Особливу увагу авторів дослідження привернули символічні образи, які можна розподілити на офіційні (орлан білоголовий, двоголовий орел, Кремль, зірки) та неофіційні (ведмідь, матрешка, горілка тощо) політичні символи.

Так, темою карикатури на рис. 8 є пропозиція США до Туреччини передати Україні зенітні ракетні комплекси С-400, що, як зазначає Захаріас Міхас (Michas, 2022), «приховує для Ердогана підводні камені»: «Центральне місце в новинах займають сенсаційні повідомлення з американських газет The New York Times і The Wall Street Journal про те, що

Америка запропонувала Ердогану повне повернення Туреччини до програми винищувачів F-35, якщо б він погодився відправити С-400 російського виробництва в Україну».

Рис. 7. «Війна в Україні: шокуючі замальовки з усього світу — удар у живіт», Александрос Котакіс. Найпоширенішими базисними структурами є концепти свої / чужі, ми / вони, гарні / погані

Рис. 8. Карикатура «Зооферма». Автор Кірьякос Панайотос Гумасас. — (РФ-ведмідь) Продовжуємо С-400, як планували... — (США — НАТО, орлан білоголовий) Майбутнє вже близько...

Звертаючись до образів політичних лідерів, автори статті зафіксували такі вербально-комунікативні тактики та іконічні засоби, як невідгідне зіставлення; контекст, що дискредитує; спалювання ≠ ідеалізація або героїзація одного з образів (рис. 9–12).

Рис. 9, 10, 11. Авторка карикатур Ефі Ксену для газет «Віма» і «Неа». Образ російської матрешки отримав новий зміст: Путін — Пушилін — «руZZкий мир»

Зазначимо, що політична символіка є головним засобом вираження державної або національної ідеології та культури того чи іншого суспільства, сво-

го роду «уособленням» країни. Ми не випадково звернулися саме до політичної карикатури як провідного знаряддя інформаційних воєн. Її неформальний статус дозволяє художнику висловити власну думку в емоційно яскравих формах, не завуальовану політичною коректністю. Актуалізована у перелічених контекстах мілітарна метафора часто використовується авторами креолізованих текстів із метою формування негативного / позитивного образу президентів, де зовнішня політика держави представлена образом її керівника.

Рис. 12. «Карикатури, що захоплюють подих», були опубліковані в Cartoon Movement, поширені Лефтерісом Павлідісом 25 лютого 2022 р.

Рис. 13. Карикатура Іліаса Макріса «Новий прапор України» для газети «Катімеріні»

Так, останнім часом Інтернет заповнили політичні карикатури зі страшним російським ведмедем, який докучає багатостраждальній Україні. В аналізованому дискурсі саме зооморфна «ведмежа» метафора була покликана акцентувати таку характеристику росіян — учасників військового конфлікту, як агресивність. Подібний образ, з одного боку, обумовлений територіальною перевагою РФ, а з іншого — її сприйняттям греками як сильнішої, потужнішої держави (рис. 6–8, 13–15).

Детальний аналіз виділених концептуальних метафор дозволив авторам зробити висновок, що найпоширенішим методом ведення неформальної інформаційної війни є обігрування традиційної політичної символіки. Це дає можливість використати відомий і вже зрозумілий образ, наділений певними сенсами, зазвичай негативними. Таким чином, із упевненістю можна сказати, що політичний символізм є невід’ємною частиною ідеології, політики та культури певного суспільства.

Зауважимо, що при передачі інформації зазвичай невербальний компонент політичної карикатури представляє: 1) місце дії; 2) саму дію; 3) дійових осіб (відомих політичних діячів, твори і персонажів творів мистецтва / живопису / скульптури, а також мультфільмів і кінофільмів). Вербальний компонент, у свою чергу, може 1) дублювати зображення, мати підпис із ім’ям персонажа, що володіє портретною подібністю; 2) доповнювати інформацію, зображену на малюнку (представляти фрагменти комунікації персонажів карикатури); 3) бути ключем до розуміння карикатури, тобто грати роль смислового ядра (рис. 16, 17).

Рис. 14. «Росія: американська техніка для України спричинить напругу на східному фронті», зазначає iskra.gr

Рис. 15. Карикатура на МЗС РФ С. Лаврова для газети «Неа». Авторка Ефі Ксену

Рис. 16. Карикатура Паноса Марангоса. — (США) Ні втручанню в чужу країну. — (Франція) Володимире, ти нас списуєш / нам пишеш? (гра слів у грецькій мові, метонімія) — (Путін) Я вам читаю! Історія: вторгнення в Ірак, війна в Югославії. Напрямок руху на дорожньому знаку: Україна

Рис. 17. Карикатура Костаса Митропулоса для in.gr. — Де Володимир взяв такі довгі дошки? — З одного довгого стола! Надпис на кришці труни: Україна

У цих креолізованих текстах метафора «Путін — успішний військовий стратег» стає інструментом, що демонструє його жорстку політичну позицію, як впевненого в собі і категоричного лідера, який точно формулює свої думки. Цей образ протиставлений образам обережного американсько-го президента та нерішучих європейських політиків.

У грецьких ЗМІ створився широкий візуальний ряд метафор «танки», «ракети», «бомби», ґрунтуючись на концептуальній метафорі «зброя = непереможна російська армія», що має відкриту структуру і може поповнюватися за рахунок актуалізації нових метафоричних смислів, інтерпретуючи ті чи інші проблемні ситуації (рис. 18, 19).

Рис. 18. Карикатура на В. Путіна і Е. Макрона. Автор Solour для «Понтикі». Підпис під дулом танка: Нарешті ми дізналися, що приховував довгий стіл!

Рис. 19. Метонімія і синекдоха у карикатурі Костаса Митропулоса для газети «Неа». — (Путін-Росія бабці-Україні): Е, дурна. Вважаєш, якщо вступиш до НАТО, врятуєшся від сусідів? Не хочеш спитати про це Грецію?

Типовим прийомом під час створення карикатур є використання різних стереотипів і символів (див. рис. 19–21): стереотип особистості (довгий ніс; щурячі очі; вуса, як у Гітлера; зачіска; велика голова — маленьке тіло тощо), соціальний стереотип (багач — біднячка, здоровий — хворий тощо). Також автори удаються і до віддзеркалення етнічних, расових стереотипів, символів партії чи ідеологічної групи (орел, орлан, ведмідь, слон) тощо.

Рис. 20. Карикатура Драніса на президентів США і РФ. — (Байден) Я трохи втомився. Кіпр, Сирія, Ірак, Афганістан. (Путіну) Давай, і ти, домовимося!

Рис. 21. Робота Макріса Іліаса була представлена на виставці карикатур «War S. A.» в метро Сінтагματος 14–20 травня 2018 р. — (Журналіст) І коли почнеться Третя світова війна? — (Ердоган) Щойно знайдеться той, хто зіграє роль Черчіля!

Візуальна політична символіка, як правило, виконує функцію, що ідентифікує і не бере участі в процесі метафоризації, а відтак, не є прикладом прецедентності. Найбільш частотними та значущими в аналізованому дискурсі стали прецедентні імена політичних лідерів, покликані позначити

головні дійові особи: Путін — Байден — Джонсон — Макрон — Зеленський — Ердоган (рис. 20–22). Поняття впізнаваності образу, у тому числі і візуального, є дійсно критичним для карикатури і не тільки політичної.

Рис. 22. Карикатура Андреаса Петрулакиса на Президента України В. Зеленського напередодні його виступу в грецькому Парламенті. — (Військовий): Президенте Зеленський, надійшли вказівки Ціпраса* щодо твоєї промови. Розкажеш про кіпрську проблему, страхування і список Пецаса**. *Алексіс Ціпрас — колишній Прем'єр-міністр Греції, **Стеліос Пецас — в. о. МВС Греції

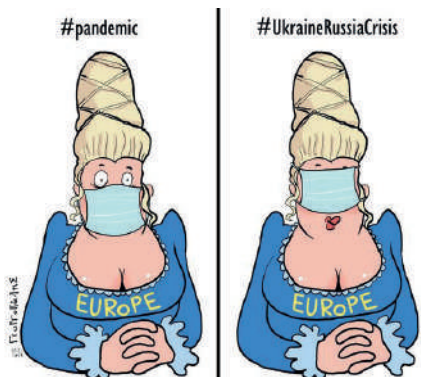

Рис. 23. Автор карикатури «Європа — знову простий наглядчик... Класика!» Димітріс Георгоуліс. Тактика навішування ярликів і перебільшення недоліків суперника

Нерозуміння карикатур може обумовлюватися певною розбіжністю систем цінностей і когнітивних баз представників різних культур (рис. 22). І навпаки, розуміння досягається у тих випадках, коли сюжет карикатури заснований на елементах, що входять до «універсальної» когнітивної бази (рис. 23).

Погоджуючись із Є. Артёмовою (Artemova, 1999, р. 34–39), зауважимо, що при трактуванні комічного ефекту важливим моментом є наявність у нас певних фонових знань (пресуппозицій). Дослідниця виділяє чотири види пресуппозицій: *політичну* (знання політичних подій, візуальне знання політичних персоналій, партій, їхньої символіки); *лінгвістичну* (знання мовленнєвої дійсності, особливостей мови, графічних та суперсегментних засобів, актуальних для зародження, вираження та сприйняття імпліцитної інформації); *екстралінгвістичну* (знання в галузі науки, культури, літератури, соціальні знання) і *логічну* (уявлення про певний зв'язок між подіями, встановлення логічного ланцюжка між експліцитним змістом твору та імпліцитно присутнім у свідомості комунікантів змістом).

Комунікативна мета політичної карикатури полягає в осміянні та гострій сатиричній критиці відомих політичних діячів та значущих подій у сфері політики; маніпулюванні суспільною свідомістю, зокрема шляхом створення або розвінчування певного образу політика. Таким чином, най-

поширенішим стилістичним прийомом у політичній карикатурі, безумовно, є метафора та такі її різновиди, як анімалізація (рис. 26) і персоніфікація (рис. 27, 28).

Рис. 24. Карикатура Андреаса Петрулакиса на экс-Прем'єр-міністра Греції Алексіса Ціпраса. — (Журналіст) У чому ви бачите вихід? — (Ціпрас) Нехай Путін проведе з Зеленським дебати на Sky News!

Рис. 25. Карикатура Андреаса Петрулакиса на МЗС Росії Лаврова і МЗС Греції Дендіаса. — (Лавров) Ви приїхали, щоб посприяти українській кризі, пане Дендіас? — (Дендіас) Взагалі, пане Лавров, я приїхав дещо з'ясувати у турецького посла в Москві!

Рис. 26. Карикатура на нинішнього Прем'єр-міністра Греції К. Міцотакіса. Тактика перебільшення недоліків

Рис. 27, Карикатура Ефі Ксену на нинішнього Прем'єр-міністра Греції К. Міцотакіса

Рис. 28. Карикатура Ефі Ксену на міністерку культури Греції Ліну Мендоні

Так, на рис. 28 зображено міністерку культури Греції Ліну Мендоні, яка надала інструкції призупинити будь-яку реалізацію, співпрацю, пла-

нування чи обговорення заходів із російськими культурними організаціями, вирішивши, між іншим, скасувати і показ балету «Лебедине озеро» Чайковського, що мав транслюватися 6 березня 2022 р. у Палаці Музики в прямому ефірі з Москви. Скасування вистави викликало бурхливу реакцію мас, а також заяву російського посольства в Афінах, в якій йшлося про черговий крок Греції «в стилі антиросійської політики Заходу».

«А поки в Україні вирує війна, президент Туреччини Реджеп Таїп Ердоган підтримує обидві сторони! Він засудив російську агресію, але вирішив не вводити санкції проти Росії, щоб тримати відкритим канал для діалогу!», зазначається у коментарі до карикатури Іліаса Макріса (рис. 29) для газети «Катимеріні» (The Caricature of the Day, 2022).

Рис. 29. Карикатура «Ердоган із прапором, з одного боку Україна, а з іншого Росія!»

Рис. 30. Карикатура Петроса Цьолакиса в «Македонія тис Кірьякіс». — (Ердоган) Засуджую порушення Росією міжнародного права. — (Кіпр) Те ж саме кажу і я!

Для Туреччини Кіпр представляється слабким, безвільним суперником (рис. 30). Наразі ця метафора зустрічається в контексті вирішення кіпрського питання на тлі анексії Криму і розв’язання російсько-української війни. Тож, на карикатурі політична влада Республіки Кіпр виглядає безхарактерною і безпорадною у порівнянні з непохитним у своїй позиції, вольовим та рішучим турецьким лідером.

У своїй унікальній саркастичній, але відвертій манері, як зазначається у статті «Карикатура-вогонь для газети «Катимеріні» про відчай і тупикову ситуацію, в якій опинився Кіпр» (Kathimerini sketch-fire, 2013), Іліас Макріс (рис. 32) коментує новини щодо вирішення кіпрського питання. «На сцені замість відомої теми про крокуючого ведмеда, що стає дійством і приносить прибуток своєму господареві, ми бачимо російську ведмедицю, яка змушує збіднілий Кіпр танцювати в ритмі, який вона задає їй бубоном. Жорстка правда тяжкої реальності, або коли даремно обманюєшся очікуваннями».

На тлі російсько-української війни метафора «політичний діяч — маріонетка» набуває все більшої популярності серед карикатуристів на під-

ґрунті концептуальної метафори театру, яка є одним із найпоширеніших способів образного представлення політики. Говорячи про емоційно-експресивну конотацію подібних театральних метафор, А. Зверев зазначає, що виразником сарказму, іронії при описі людини слугує театральна метафора «ляльковод — маріонетка», яка додає опису карикатури натяк на несамостійність позиції людини або будь-яких її вчинків (Zverev, 2015, р. 34).

Рис. 31. Підтримка, що надається Кіпру, у порівнянні з підтримкою Україні багатьма країнами світу

Рис. 32. Анімалізація і синекдоха у карикатурі Ліаса Макріса. — (Ведмедиця-Росія) Нуж бо, покажи нам зараз і... План Б

Рис. 33. Квазіцитація «Потьомкін знову» (пор. *Ніколи знову*) для газети «Катимеріні». Автор Димітріс Хандзопулос. Алюзія на німий історичний художній фільм, знятий режисером Сергієм Ейзенштейном «Броненосець «Потьомкін» у 1925 р.

Рис. 34. Карикатура Андреаса Петрулакиса на патріарха Кирила, єпископа РПЦ, який благословив російських військових на війну проти України, подарувавши ікону командувачу Росгвардії В. Золотову. Темою карикатури є бомбардування м. Одеси апередодні Великодня. — (Патріарх Кирил): Гей, ловіть (Благодатний) вогонь!

Індивідуальний стиль автора часто визначає наявність чи відсутність перспективи малюнку політичної карикатури. Одні карикатуристи обмежуються схематичним, навіть абстрактним зображенням ситуації / персонажа, роблячи головний акцент на закладену в роботі ідею та дозволяючи таким чином нам додумувати сюжет (рис. 33). Інші обирають максимально реалістичне відображення героїв (на кшталт політичних, культурних або релігійних діячів) і подій, що відбуваються (рис. 34).

Рис. 35. Алюзія на картину Феодороса Врізакіса «Вихід Месолонгів», де Месолонгі порівнюються з Маріуполем. Автор карикатури «Маріуполонгі» Антоніс Ніколопулос (Solour). — (Бійці): Ми не з Греції, навіть не з Італії і не з Німеччини, навіть не... з України. Наша Батьківщина — рід людський

Рис. 36. Робота Андреаса Петрулакиса описує події 9 березня 2022 р., коли російські війська розбомбили лікарню і пологовий будинок у Маріуполі. — (1-й пілот) Як домовлялися, тільки хірургічні бомбардування! — (2-й пілот) Щойно розбомбив хірургічне відділення!

Кольорова гама малюнка зазвичай залежить від ЗМІ, в яких публікується політична карикатура. Наприклад, у газетних карикатурах переважає монохромна техніка (використання чорного, білого, а іноді сірого кольорів). Яскраві фарби кольорових карикатур найчастіше трапляються на сторінках журналів. Проте, вибір кольорових або монохромних карикатур може бути обумовлений економічними та естетичними міркуваннями редакторів газет і журналів.

На рис. 37 і рис. 38 окупанти святкують День Перемоги на кістках маріупольців, тим часом як сотні убитих російською армією містян продовжують звозити до братської могили. Напередодні свята у ЗМІ повідомлялося про можливість проведення урочистих заходів 9 травня у заблокованому Маріуполі, проте замість параду росіяни та місцеві колаборанти влаштували ходу зі смугастим черно-жовтогарячим полотном. На жаль, колишню столицю надазовських греків відвідали заступник адміністрації президента Росії Сергій Кірієнко і секретар генради «Єдина Росія» Андрій Турчак.

Отже, використання кольору на карикатурі може виконувати такі функції: реалістичну (повне або точне відображення забарвлення предмета

/ персонажа); *естетичну* (відображає індивідуальну техніку художника); *символічну*, пов'язану з використанням кольорів, які мають певні асоціації (зокрема темні відтінки означають щось погане, тоді як світлі — гарне) тощо.

Рис. 37, 38. Автор карикатур Андреас Петрулакис. — (Патріарх Кирил): Ми не вторгаємося в Україну... а просто проводимо військовий парад

Зауважимо, що при карикатурному зображенні В. Путіна і антропоморфна, і зооморфна метафори є актуальними. Так, президент РФ виступає у різних метафоричних ролях: ведмідь, бик, орк, цар / імператор, Наполеон, Гітлер, диявол, Піноккіо, (не)вдалий гравець, (не)слабкий військовий суперник, (не)далекоглядний політик, визволитель та ін. Натомість, метафора «Росія — уявний визволитель» є найбільш поширеною серед карикатур маріупольського циклу.

7 квітня 2022 р. президент України Володимир Зеленський виступив перед парламентом та президентом Греції. У своєму зверненні він нагадав про тісний історичний зв'язок між Грецією та Україною, а також згадав про велику кількість етнічних греків, які мешкають у місті Маріуполі. Саме долі Маріуполя і було присвячено більшу частину виступу президента. Однак під час свого звернення він надав слово двом українським військовим із батальйону «Азов», які мали грецьке коріння. Після трансляції виступу ще довго не вщухали обурення греків щодо правомірності виступу військових перед парламентом, а також звинувачення батальйону «Азов» у неонацизмі (рис. 39).

Пізніше, даючи інтерв'ю грецькій телекомпанії ЕРТ 1 травня 2022 р., президент України наголосив, що ці закиди є безпідставними, оскільки «азовці» входять до складу Національної гвардії і є частиною української армії.

13 квітня 2022 р. відбулася подія, яка посіла особливе місце в історії російсько-української війни. Двома протикорабельними ракетами РК-360МЦ «Нептун» був серйозно пошкоджений флагманський корабель ЧФ Росії, ракетний крейсер «Москва». Проте, наступного дня інформацію про те, що корабель затонув, спростували. Уся Україна із завмиранням серця стежила за ситуацією навколо «Москви». То корабель перекинувся і пішов на дно, то, за даними Пентагону, він на ходу і йде до окупованого Севастопо-

ля на ремонт. О 23-й годині за Києвом в російському Мінборони змушені були визнати, що «Москва» все ж таки потонула. За словами російських військових, нібито через важкі погодні умови, які унеможливили буксирування і вплинули на стійкість корабля. Саме ці суперечливі повідомлення і висміює Андреас Петрулакис у своїй карикатурі на директорку Департаменту інформації і преси МЗС РФ Марію Захарову (рис. 40).

Рис. 39. Автор карикатури КІР для athensvoice.gr. Тактика навішування ярликів. — (1-й пастир) Ба! Що я бачу! Смажитимеш чорного барана? — (2-й пастир) Він не чорний. Він із батальйону «Азов»! *Фразеологічний вираз «бути чорним бараном» у грецькій мові означає «бути білою вороною»*

Рис. 40. Автор карикатури Андреас Петрулакис. — (Захарова) Крейсер «Москва» ще живий! — (Моряк) Слухай, залиш нас, Захарова!

Політичні карикатури, присвячені Бучанській різанині, що супроводжувалася викраденнями, тортурами, зґвалтуваннями, у тому числі дітей, та мародерством Збройних сил РФ у період російсько-української війни у березні 2022 р., сколихнули весь світ (див. рис. 41 і рис. 42). Військові злочини росіян опинилися на перших шпальтах численних грецьких видань. Зокрема «Аркас у своїй роботі фіксує зображення звірств, які сталися в районі Бучі та викликали міжнародний резонанс. Це один із рідкісних випадків, коли відомий карикатурист відмовляється від сатири і «висвітлює» трагедію», пише thetoc.gr (Sketch-fist, 2022). Однак російська влада заперечила будь-які правопорушення, називаючи докази вбивств провокацією та постановкою.

Шокований трагічними подіями російсько-української війни, Аркас продовжив свій особистий протест. Зобразивши В. Путіна дитиною А. Гітлера і Й. Сталіна (рис. 43), художник зазнав агресивних нападів із боку проросійськи налаштованих греків. Пізніше він опублікував роботу, якою відповів, що така реакція його «прихильників» заслуговує на злободенні карикатури (рис. 44).

У центрі скандалу опинився і відомий грецький автор пісень Христос Дантіс, розлючений карикатурою в ΕΛΛΑΔΑ 24, на якій він нібито мовчить про вторгнення Путіна в Україну (рис. 45). Автор роботи Христос Папанікос зобразив також митців Стаматіса Краунакіса і Елені Акріта, які, за

задумом карикатуриста, затулили очі, вуха та роти на трагедію, яка розгортається в Україні. Христос Дантіс навіть погрожував художнику позовом до суду.

Рис. 41. На карикатурі Аркаса зображена розправа в Бучі, де сотні мирних жителів лежали мертвими на вулицях

Рис. 42. Автор карикатури Андреас Петрулакис. — (1-й Z) Принаймні, ми маємо визнати... — (2-й Z) Неперевершений актор!

Рис. 43, 44. Робота Аркаса та його відповідь на цькування через «Сімейне фото В. Путіна». — Манера, з якою деякі реагують, коли ти щось скажеш, доводить, чому тобі не треба було мовчати

Рис. 45. Карикатура Христоса Папанікоса для ЕΛΛΑΔΑ 24, на якій Путін насилує українську дівчинку, а грецькі культурні діячі вдають, що нічого не бачать, не чують і нікому не скажуть, сидючи під столом

Захопивши Крим і частину Донбасу, Росія розпочала воєнне вторгнення в Україну, прагнучи взяти її під власний контроль. Такі загарбницькі прагнення призвели до того, що вже декілька місяців на Сході Європи точиться широкомасштабний військовий конфлікт, через який гинуть і страждають мирні громадяни. Агресор руйнує і спалює міста та села, знищуючи інфра-

структуру і заливаючи невинною кров'ю українську землю. Натомість, виступи російських політиків красномовно свідчать про те, що Москві цього мало. Зокрема депутат Мосміськдуми від КПРФ Сергій Савостьянов відкрито закликав не зупинятися на Україні та розширити межі вторгнення, додаючи до зони «демилітаризації та денацифікації» країни Балтії (Литву, Латвію, Естонію), Молдову, Польщу і Казахстан «для більш повного процесу забезпечення безпеки РФ». Так, не залишаючись байдужим до імперських амбіцій В. Путіна, Андреас Петрулакис у своїй роботі (рис. 46) гротескно відобразив назви нових потенційно окупованих Росією країн, на кшталт Білорусі: Коричневорусь, Чорнорусь, Синьорусь, Зеленорусь, Червонорусь.

У результаті збройної агресії з боку Росії значна частина населення України перетворилася або на внутрішньо переміщених осіб, або на біженців за кордоном. За підрахунками Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, із України виїхали понад 5 млн осіб.

Рис. 46, 47. Карикатури Андреаса Петрулакиса. — (Міцотакіс) Так, п. Шольц...

Оскільки я бачив бідолашних українських біженців, які пішки проходять кілометри, може, я вам відправлю 300 автобусів, за які ви мені потім відшкодуєте?

Попри всебічну допомогу та підтримку, яку отримують українські біженці за кордоном, їхнє становище залишається ризикованим. Зовсім не завжди умови життя, матеріальне забезпечення, доступ до медичних послуг мають належний рівень. Найактуальнішою залишається і проблема житла. Так, продовжуючи цю тему, той самий автор Андреас Петрулакис (рис. 47) вдається до сатиричної критики на адресу Німеччини, дорікаючи їй за вагання щодо вирішення деяких питань на тлі війни в Україні.

Висновки

Проаналізувавши політичні карикатури, в яких автори звернулися до проблеми кризи українсько-російських відносин, ми дійшли таких висновків.

Результати аналізу теоретичної та практичної бази дослідження виявили взаємозв'язок вербального та невербального компонентів креолізованого тексту, кожен із яких виконує свою експресивну функцію. Креолізовані

тексти мають як експліцитне, так і імпліцитне значення, для тлумачення яких потрібні у т. ч. екстралінгвістичні і політичні знання. Політична карикатура є специфічним жанром / видом креолізованого тексту. Іконічний компонент політичної карикатури як прийом візуалізації дозволяє автору сформулювати безальтернативну думку в аудиторії, маючи великий маніпуляційний потенціал, який відіграє істотну роль у формуванні певного образу. Так, образотворчий ряд завжди активно впливає на наше сприйняття і часто визначає, «диктує», «програмує» розуміння вербального тексту. До того ж, графіка, експлікуючи всі невербальні складові тієї мовної ситуації, що має місце в карикатурі, звертає нашу увагу на жестикуляцію, міміку, пантоміміку і праксеміку, збагачуючи таким чином арсенал авторських засобів створення образу персонажа та підвищуючи інформативність усього твору. Таким чином, візуальна і мовленнєва складові креолізованого тексту впливають на підсвідомість людини на лексичному, стилістичному, граматичному і графічному рівнях.

Для реалізації стратегії героїзації або дискредитації будь-якого політичного діяча у карикатурі використовуються прийоми і тактики, які є засобом маніпулювання суспільною свідомістю: тактика зневажливо-іронічного применшення переваг мішені або, навпаки, тактика «навішування» ярликів, перебільшення недоліків особистості тощо. Розглянуті політичні карикатури на образи політичних лідерів репрезентують стратегію «свій гарний — чужий поганий», що реалізується за допомогою невігідного зіставлення; контексту, що дискредитує; ідеалізації одного з образів. Щодо стосується мовних маркерів, які беруть участь у реалізації вищезгаданих тактик, на першому місці за частотою вживання знаходяться лексико-фразеологічні засоби мови, зокрема слова і фразеологізми з негативно-оцінною конотацією. Дослідження концептуальних метафор у політичних карикатурах спрямовані на вирішення таких найважливіших питань, як виявлення ролей, що приписуються політичним діячам, і аналіз візуальних образів зовнішнього ворога. Політичні карикатури мають великі маніпуляційні можливості та містять ознаки інформаційної війни.

Оскільки вивчення креолізованих текстів у політичному дискурсі стало не так давно предметом наукового інтересу українських дослідників, існує нагальна потреба у продовженні подібних досліджень із метою забезпечення інформаційної безпеки держави в умовах воєнних реалій.

Ілюстрації

- Рис. 1. URL: <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=11632107> (дата звернення: 12.06.2022).
 Рис. 2. URL: https://onusnewsgr.blogspot.com/2014/03/blog-post_9877.html (дата звернення: 12.06.2022).
 Рис. 3. URL: <https://fileleutheros.net/main/2022/3/4/-2> (дата звернення: 12.06.2022).
 Рис. 4. URL: <https://www.in.gr/2022/02/14/skitsa/skitso-tou-kosta-mitropoulou-gia-ti-deytera-14-2-2022> (дата звернення: 12.06.2022).
 Рис. 5. URL: <https://www.neakriti.gr/article/kosmos-nea/1651694/polemos-stin-oukrania-ta-skitsa-tis-rosikis-eisvolis/> (дата звернення: 12.06.2022).
 Рис. 6. URL: <https://ellada24.gr/skitsa-christos-papanikos/2022-02-28> (дата звернення: 12.06.2022).

- Рис. 7. URL: <https://www.sportime.gr/extratime/kosmos/polemos-stin-oukrania-sigklonistika-skitsa-ap-olo-ton-kosmo-grothia-sto-stomachi/> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 8. URL: <https://hellasjournal.com/2022/03/tha-borouse-na-feri-anatropes-mesoveziki-i-protasi-ton-amerikanon-stin-tourkia-gia-to-rosiko-sistima-s-400/> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 9. URL: <https://www.in.gr/2022/02/14/skitsa/tis-efis-ksenou/skitso-tis-efis-ksenou-gia-vima-tis-kyriakis-13-2-2022/> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 10. URL: <https://www.tanea.gr/2022/04/12/skitsa/tis-efis-ksenou/to-skitso-tis-efis-ksenou-gia-ta-nea-12-4-2022/> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 11. URL: <https://www.tanea.gr/2022/03/29/skitsa/tis-efis-ksenou/to-skitso-tis-efis-ksenou-gia-ta-nea-29-3-2022/> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 12 URL: <https://www.sportime.gr/extratime/kosmos/polemos-stin-oukrania-skitsa-pou-ko-voun-tin-anasa/> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 13, 16, 18. URL: <https://www.catisart.gr/oukrania-leschi-ellinon-geloiografon/> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 14. URL: <https://iskra.gr/%CF%81%CF%89%CF%83%CE%AF%CE%B1-%CE%BF-%CE%B5%CE%BE%CE%BF%CF%80%CE%BB%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BF%CF%85%CE%BA%CF%81%CE%B1%CE%BD%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84/> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 15. URL: <https://www.in.gr/2022/02/25/skitsa/tis-efis-ksenou/skitso-tis-efis-ksenou-gia-ta-nea-25-2-2022/> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 17. URL: <https://www.in.gr/2022/02/14/skitsa/skitso-tou-kosta-mitropoulou-gia-ti-deytera-14-2-2022> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 19. URL: <https://www.in.gr/2022/02/21/skitsa/toy-kosta-mitropoulou/skitso-tou-kosta-mitropoulou-gia-ta-nea-21-2-2022/> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 20. URL: <https://www.thebest.gr/article/655886-o-polemos-stin-oukrania-oi-rosoi-kai-oi-amerikanoi-me-to-penaki-tou-dranis> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 21. URL: <https://www.documentonews.gr/article/20-fwtografies-apo-thn-antipolemikh-ekthesh-twn-geloiografwn-sto-syntagma-photos> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 22, 24, 25, 34, 36, 37, 38, 40, 42, 46, 47. URL: <https://m.facebook.com/profile.php?id=100063864753791&v=info&lst=100000313958135%3A100063864753791%3A1650616816&refid=17> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 23, 33. URL: http://www.afirimeno.com/2022/02/blog-post_89.html (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 26. URL: <https://www.el.gr/ethnos/i-alitheia-gia-tin-kyvernisi-toys-ellin/> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 27. URL: <https://www.tovima.gr/2022/03/07/politics/apenanti-se-kathe-anatheoritismo/> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 28. URL: <https://www.tanea.gr/2022/03/02/skitsa/tis-efis-ksenou/to-skitso-tis-efis-ksenou-gia-ta-nea-2-3-2022/> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 29. URL: http://www.afirimeno.com/2022/03/332022_37.html (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 30. URL: <https://www.trendsmap.com/twitter/tweet/1497892279322910726> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 31. URL: поширюється у соціальних мережах. Джерело невідоме.
- Рис. 32. URL: <https://www.zagranews.gr/Σkitso-φωτιά-της-Καθημερινής-για-την-α/> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 35. URL: <http://www.afirimeno.com/2022/03/25-2022.html> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 39. URL: <https://www.athensvoice.gr/politiki/skitso/753652-i-geloiografia-tis-pemp-tis-14-04-2022> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 41. URL: <https://www.thetoc.gr/koinwnia/article/skitso---grothia-tou-arka-gia-ti-sfagistin-mpoutsas-tis-oukranias/> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 43, 44. URL: <https://www.athensvoice.gr/greece/749840-arkas-i-apantisi-toy-gia-ti-fotome-hitler-stalin-kai-poytin> (дата звернення: 12.06.2022).
- Рис. 45. URL: <https://www.protothema.gr/life-style/article/1216884/hristos-dadis-exallos-me-skitso-pou-ton-deihnei-na-siopa-me-tin-eisvoli-tou-poutin-stin-oukrania/> (дата звернення: 12.06.2022).

References [Список використаної літератури]

- Artemova, E. A. (1999). Specific Realizations of Textual Categories in Political Caricature. In V. I. Karasik (Ed.), *Linguistic personality: problems of linguistic culture and functional semantics*. 34–39. Volgograd Peremena [in Russian]. [Артемова Е. А. Специфика реализации текстовых категорий в политической карикатуре. *Языковая личность: проблемы лингвокультурологии и функциональной семантики*: сб. науч. тр. / под общ. ред. В. И. Карасик. Волгоград: Перемена, 1999. С. 34–39].
- Budaev, E. V. & Chudynov, A. P. (2006). Metaphor in a Political Interdisciplinary Course: a monograph]. Ekaterinburg: UHPU [in Russian]. [Будаев Э. В., Чудинов А. П. Метафора в политическом интердискурсе: монография. Екатеринбург: УГПУ, 2006. 213 с.].
- Dmitriev, A. V. (1996). *Sociology of Humor: RAS' Sketches in Philosophies, sociology, psychology and law*. Moscow. [in Russian]. [Дмитриев А. В. Социология юмора: очерки / РАН. Отделение философии, социологии, психологии и права. М., 1996. 214 с.].
- Eiher, H. V. & Yukht, V. L. (1974). To the Construction of a Typology of Texts. *Linguistics of the Text: Materials of the Scientific Conference at the Moscow State Linguistic University (The Maurice Thorez Institute of Foreign Languages)*. Moscow, 103–109. [in Russian]. [Ейгер Г. В., Юхт В. Л. К построению типологии текстов. *Лингвистика текста*: материалы научной конференции при МГПИИЯ им. М. Тореза. Ч. I. М., 1974. С. 103–109].
- Greek Mercenaries in Ukraine? (2022, March 26). *Rizospastis*. Retrieved from <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=11632107> [in Greek]. [Ελληνες μισθοφόροι στην Ουκρανία? *Ριζοσπάστης*. 2022, 26 Μαρτίου. URL: <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=11632107> (дата звернення: 06.06.2022)].
- Kathimerini Sketch-fire for the Despair and Impasse of Cyprus. (2013, March 22). *Zarpanews.gr*. Retrieved from <https://www.zarpanews.gr/Skntso-fotia-tis-Kathimerinis-gia-tin-a/> [in Greek]. [Σκίτσο-φωτιά της Καθημερινής για την απόγνωση και το αδιέξοδο της Κύπρου. *Zarpanews.gr*. 2013. 22 Μαρτίου. URL: <https://www.zarpanews.gr/Σκίτσο-φωτιά-της-Καθημερινής-για-την-α/> (дата звернення: 07.06.2022)].
- Michas, Z. (2022, March 20). Could it Bring Upsets? The American proposal to Turkey for the Russian S-400 system is insidious. *HellasJournal*. Retrieved from <https://hellasjournal.com/2022/03/tha-borouse-na-feri-anatropes-mesoveziki-i-protasi-ton-amerikanon-stin-tourkia-gia-to-rosiko-sistima-s-400/> [in Greek]. [Μίχας Ζαχαρίας. Θα μπορούσε να φέρει ανατροπές; Μεσοβέζικη η πρόταση των Αμερικανών στην Τουρκία για το ρωσικό σύστημα S-400. *HellasJournal*. 2022. 20 Μαρτίου. URL: <https://hellasjournal.com/2022/03/tha-borouse-na-feri-anatropes-mesoveziki-i-protasi-ton-amerikanon-stin-tourkia-gia-to-rosiko-sistima-s-400/> (дата звернення: 06.06.2022)].
- Mountoufaris, S. (2022, March 14). War in Ukraine: Sketches of the Russian invasion (images)]. *Neakriti.gr*. Retrieved from <https://www.neakriti.gr/article/kosmos-nea/1651694/polemos-stin-oukrania-ta-skitsa-tis-rosikis-eisvolis/> [in Greek]. [Μουντουφάρης Σταύρος. Πόλεμος στην Ουκρανία: Τα σκίτσα της ρωσικής εισβολής (εικόνες). *Neakriti.gr*. 2022. 14 Μαρτίου. URL: <https://www.neakriti.gr/article/kosmos-nea/1651694/polemos-stin-oukrania-ta-skitsa-tis-rosikis-eisvolis/> (дата звернення: 06.06.2022)].
- Seredina, E. V. (2012). Elements of tragedy and comedy in political caricature. *Scientific Journal of the Kuban State Agrarian University*, 79(05), 606–618. [in Russian]. [Середина Е. В. Элементы трагизма и комизма в политической карикатуре. *Науч. журн. КГАУ*. 2012. Т. 79, вып. 5. С. 606–618].
- Sketch-fist of Arkas for the Massacre in Bucha, Ukraine. (2022, April 05). *Thetoc.gr*. Retrieved from <https://www.thetoc.gr/koinwnia/article/skitso---grothia-tou-arka-gia-ti-sfagi-stin-mpoutsas-tis-oukranias/> [in Greek]. [Σκίτσο-γροθιά του Αρκά για τη σφαγή στην Μπούτσα της Ουκρανίας. *Thetoc.gr*. 2022. 05 Απριλίου. URL: <https://www.thetoc.gr/koinwnia/article/skitso---grothia-tou-arka-gia-ti-sfagi-stin-mpoutsas-tis-oukranias/> (дата звернення: 07.06.2022)].
- Sorokin, Yu. A. & Tarasov, E. F. (1990). Creolized texts and their communicative function. In E. F. Tarasov (Ed.), *Optimization of speech impact*, 180–196. Moscow: Nauka [in Russian]. [Петренко В. Ф., Сорокин Ю. А., Тарасов Е. Ф. м др. Креолизованные тексты и их коммуникативная функция: монография. М.: Наука, 1990. С. 180–196].
- The Caricature of the Day. (2022, March 3). *Afirimeno Blog*. Category: Caricatures. Retrieved from http://www.afirimeno.com/2022/03/332022_37.html [in Greek]. [Η Γελοιογραφία της

Ημέρας. *Afirimeno Blog*. Κατηγορία: Γελοιογραφίες. 2022. 3 Μαρτίου. URL: http://www.afirimeno.com/2022/03/332022_37.html (дата звернення: 07.06.2022)].

Zverev, A. Y. (2015). *Theatrical vocabulary and terminology in political discourse (based on Russian and German journalism): dis. ... cand. philol. sciences*. Moscow [in Russian]. [Зверев А. И. *Театральная лексика и терминология в политическом дискурсе (на материале русской и немецкой публицистики): дис. ... канд. филол. наук*. М., 2015. 260 с.].

Стаття надійшла до редакції 12.06.2022

Snigovska O. V., Malakhiti A. V.

Department of International Relations,
Odessa I. I. Mechnikov National University,
k. 32, French Blvd., 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

POLITICAL CARICATURE AS A KIND OF CREOLIZED TEXT IN THE CONTEXT OF THE CRISIS OF UKRAINIAN-RUSSIAN RELATIONS (ON THE MATERIAL OF THE GREEK PRESS)

Summary

Using scientific works in the field of creolized text theory, an attempt was made to analyze the specific features of political caricature in Greek mass media discourse, as well as to identify the role of verbal and nonverbal components of creolized political caricature texts in conditions of hybrid warfare. The research department of 162 political caricatures of national and world political leaders and international events in the context of the crisis of Ukrainian-Russian relations served as the material of the presented work. Illustrations were selected from the Greek media, including newspapers, magazines, social networks, thematic blogs and websites. The subject of research in this work were structural, lexical-semantic, graphic and historical-cultural characteristics of the creolized text of political caricature in Greek and English. In order to achieve this goal, the authors of the article solved the following tasks: 1) define the concept of «creolized text» and give synonymous definitions; 2) identify the characteristics of political caricature as a genre / type of creolized text in political, media and artistic discourses; 3) analyze and describe the relationship between the structural components of the creolized text of a political caricature; 4) identify common stylistic devices of political caricature and give examples. The performed analysis of the works showed that the real world in the information space is transmitted through the prism of metaphor, irony, antithesis, animation, personification, metonymy and synecdoche. The work highlights the leading anthropomorphic and zoomorphic images of famous political leaders, as well as strategies and tactics of their formation in terms of cognitive metaphor. Common tactics in political cartoons include tactic of «hanging» labels, tactic of contemptuously ironic belittling of any advantages of the target (strength, significance, quality, scale, etc.) and tactic of exaggeration of its disadvantages.

Key words: caricature, creolized / polycode text, verbal and nonverbal components, political metaphor, allusion, image of political leader, hybrid war.